

DOI 10.33930/ed.2019.5007.56(11-12)-19
УДК 75.056.6:27

ІКОНА В ЛІТУРГІЙНОМУ ПРОСТОРІ

М. М. Лагодич

Анотація.

Актуальність теми дослідження. Ікону слід трактувати не тільки як нерухомий об'єкт декору у церкві, але як живий образ літургійного простору, що об'єднує у собі культурний, художній, символічний та богословський виміри.

Постановка проблеми. Під літургійним простором слід розуміти систему, до якої входять і архітектура, й іконопис, і богослужбова дія, а також декоративне оздоблення. Вони завжди перебувають у постійній взаємодії між собою. Вбачаємо, що суттєвою проблемою все ж залишається основна роль ікони у літургійному просторі та її структуроутворююча функція.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. М. Балицька чітко інформує, що сьогоденні українські живописці та іконографи дотримуючись важливих основних принципів активно працюють над перетворенням традиційних засобів художнього вираження в іконографії. Цитуючи думки О. Цугорка можна зрозуміти, що сучасний український іконопис влучно поєднує у собі традиційну канонічність із оригінальними естетичними підходами. Суттєвого значення, в даному випадку, набувають зміни у використанні світлотіньових ефектів, кольорової гами, текстури та пластичності образів.

Постановка завдання. Метою дослідження визначено системоутворюючу роль ікони у літургійному просторі храму, характеристика взаємозв'язку між композицією іконостасу, колористикою, архітектурою церкви та духовним досвідом віруючої особистості.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження було встановлено, що яскравим прикладом органічного поєднання традиції та сучасного мистецького підходу є дерев'яна церква "Покрова Пресвятої Богородиці" (1997–1999 рр.) у Києві. Шестиярусний іконостас є провідним елементом храму. Його було створено за зразками козацьких іконостасів доби мазепинського бароко (2001–2003 рр.).

Цокольний ярус має символ райських садів; намісний ярус вирізняється формотворчою новизною та колоритом; святковий та апостольський яруси показують різноманіття авторських манер у межах єдиної стилістики. Водночас, образ "Богородиця слобідська Цариця Козацька" (О. Цугорка, 2004 р.) привертає до себе чільну увагу, адже містить в собі декілька сюжетів Богородиці, а житійні ікони новітніх святих формують наративний простір, де з вічністю поєднується історія людини.

Висновки. У статті було підсумовано, що ікона являє собою не просте сакральне значення, є поєднує у собі художній образ, просторову функцію та богословський ґрунтовний зміст. Завдяки іконі формується духовне бачення віруючого, структурується богослужіння, а зароджується спосіб переживання сакрального. У сфері літургії український іконопис показує поєднання художніх рішень і традиційних канонів, при цьому забезпечуючи гармонійний синтез символіки, мистецтвознавства, художнього бачення та історичних витоків пам'яті.

Ключові слова: антропологія, богослов'я, ікона, літургіка, релігія, служіння, цінності, церква.

ICON IN THE LITURGICAL SPACE

Mykola Lahodych

Abstract.

Relevance of the research. The icon should be interpreted not only as a stationary object of decor in the church, but as a living image of the liturgical space, which combines cultural, artistic, symbolic and theological dimensions.

Problem statement. The liturgical space can be conceived as a system that comprises architecture, iconography, liturgical action, and even decorative decoration. They are always interacting with each other in a continuous manner. We find that the chief function of the icon in

the liturgical space and its structure-forming role still constitute the issue of great import.

Analysis of recent research and publications. *M. Balytska clearly informs that today's Ukrainian painters and iconographers, adhering to important basic principles, are actively working on the transformation of traditional means of artistic expression in iconography. Citing the thoughts of O. Tshuhor, it can be understood that modern Ukrainian icon painting aptly combines traditional canonicity with original aesthetic approaches. In this case, changes in the use of chiaroscuro effects, color scheme, texture and plasticity of images are of significant importance.*

Research task. *The purpose of the study is to determine the system-forming role of the icon in the liturgical space of the church, the characteristics of the relationship between the composition of the iconostasis, color, church architecture and the spiritual experience of the believer.*

Main material presentation. *In the process of the study, it was established that a vivid example of an organic combination of tradition and a modern artistic approach is the wooden church "Intercession of the Most Holy Theotokos" (1997–1999) in Kyiv. The six-tiered iconostasis is the leading element of the church. It was created according to the models of Cossack iconostases of the Mazepa Baroque era (2001–2003).*

The entire building is said to have started with the basement level, which by the virtue of its symbolic meaning might very well be the gardens of paradise, the place of tranquility. Nonetheless, the tier of the altar is that which most literally seizes the spectator's eye, being very clearly different from the rest in having the novelty of the shape and a wonderful usage of color. While the upper levels – the festive and apostolic tiers – exhibit an amazing variety of the author's expression, these tiers still perfectly belong to one, main stylistic framework. Also, among other images, the one that "The Virgin of Slobodsk, the Queen of the Cossacks" (O. Tshugorka, 2004) would appear to be most attractive, because it shows several plots of the Virgin, and the life icons of modern saints create a narrative space where human history is combined at the same time with eternity.

Conclusions. *By the end of the study, the symbol is seen to go far beyond a simple sacred definition; it is, in fact, a complex tripartite of the artistic image, the indispensable spatial function, and the deeply theological content. This combination is thus the one that influences the spiritual life of the believer, shapes the liturgy very carefully, and enables the genuine experience of the sacred. Under the strenuous conditions of worship, the particular art of Ukrainian icon painting reveals a very fruitful interaction of the artist's innovative ideas with the limitations of the canon. The result of this highly refined method is that the elements of profound symbolism, the art historical layer, the painter's personal artistic expression, and the historical origins as a collective memory are all successfully and harmoniously blended together.*

Keywords: *anthropology, theology, icon, liturgy, religion, service, values, church.*

Актуальність теми дослідження. Ікона – це, свого роду, богословський засіб, який посідає чільне місце у християнському літургійному просторі. Втім, не лише як декоративний чи художній витвір. Цей засіб приймає активну участь у молитві та богослужінні.

Як візуальне богослов'я – ікона функціонує у східнохристиянських традиціях, де віруючий має змогу зустрітися із божественним через втілення Христа, усіх святих та спасенні події. Функції ікон полягають не тільки в тому, аби прикрасити простір храму, а й опосередкувати присутність священного у людське світосприйняття, при цьому поєднуючи просторовий досвід богослужіння із богословською символікою [2]. Роль ікони досліджує на сьогоднішній новітня дисципліна – ієротопія, яка займається вивченням особливостей ритуалів, священних образів, архітектурних явищ та інших засобів, які визначають священні простори як середовища комунікації між божественним та буденним [10].

Постановка проблеми. Як відомо, ікона виконує функції інтеграції візуального сприйняття у ритуальних контекст, розвиток духовних практик та посилення богослужіння [5, с. 431]. Проте, все ще малодослідженою являється роль та особливості функціонування ікони саме в літургійному просторі. Вчені (тут варто вказати Ю. Криворучко) здебільшого ікону розглядають у своїх розвідках як історичний об'єкт чи як мистецьке полотно, втім взагалі не поєднують її з літургійною функцією [4]. Звідси і виникають прогалини у розгляді ікони як сакрального явища, що здійснює дію богослужіння в певному просторі храму. До

того ж, слід звернути чільну увагу на те, що не завжди глибино розкриваються засоби взаємозв'язку літургійної архітекτονіки та іконографічних програм, і їхній безпосередній вплив на формування релігійної особистості віруючого.

Проблему вбачаємо в тому, що дослідження, які проводяться в реаліях сьогодення, не достатньою мірою висвітлюють поєднання мистецьких традицій, богословського змісту та функціонально-просторової дії ікони під час літургійної практики. А це, в свою чергу, завдає чимало ускладнень для повноцінних теоретичних моделей функціонування ікони у просторі богослужіння та їх змістовної інтерпретації у теперішніх соціально-культурних умовах.

Підсумовуючи вищенаведене, доцільно вирішити проблему інтеграції богословських, іконографічних та просторово-літургійних особливостей дії ікони, що дасть змогу не тільки висвітлити богословсько-мистецьку парадигму, а й охарактеризувати основну ціль сакральних образів в церковній спільноті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звернемося до наукових праць вчених та спробуємо проаналізувати їхній неоціненний вклад у галузь богослов'я. Варти уваги є дослідження М. Баліцької [1], яка наголошує у своїй статті, що сучасна ікона на сьогодні знаходиться під впливом трансформації релігійного життя та суспільних процесів. В свою чергу, вчена зосереджує свою увагу на потребі у збереженні канонічної системи у традиційному стилі із одночасним врахуванням як культурних, так і естетичних вимог.

Не менш вагомим для нашого дослідження є наукові розвідки С. Ковцуняка та М. Заставецького [3], які розкривають ідейно-змістові концепти українського барокового іконопису. Дослідники вказують на унікальній здатності ікон інтегрувати естетичну виразність із глибокою богословською концептуальністю, що робить їх незамінними у літургійному просторі як засіб духовного виховання досвіду та релігійного виховання.

До дослідників іконопису відносимо й Ю. Криворучко, який аналізував у своїй праці питання новітньої архітектури українських церков після Томосу, акцентує вагомість та змістовність гармонійного синтезу іконописних елементів у просторову композицію храмів [4]. При цьому автор схиляється до думки, що в умовах сьогодення ікона не тільки зберігає власну богословську функцію, а й виступає чільним фундаментом становлення сакральної атмосфери, що впливає на сприйняття простору віруючими.

Водночас, І. Ломачинська та М. Малецька [5] деталізують сакральний зміст іконопису у східнохристиянській традиції. Вчені підкреслюють у власному доробку динамічний вимір історичних канонів і сучасних духовних потреб людини, що дозволяє іконі виступати не тільки як об'єкт мистецтва, а й як активний засіб богопізнання в літургійному просторі.

Окрім того, Л. Міляєва та М. Гелитович [6] у фундаментальному дослідженні української ікони XI–XVIII століть показують, що збереження класичних форм та канонічних принципів є запорукою автентичності сакрального мистецтва, яке продовжує визначати естетичні та духовні пріоритети сучасних церковних інтер'єрів.

Дослідження Д. Степовика [7] сконцентровані на духовних і мистецьких параметрах українських ікон, виділяючи їхню можливість виступати посередниками між віруючим та божественним. На думку автора, ікона діє як “мовчазна теологія”, у якій символічна форма та колірна палітра передають глибокі богословські істини.

Важливу увагу варто приділити праці О. Цугорки [8], яка детально досліджує естетичні традиції українського барокового іконопису та їхній вплив на сучасне сакральне мистецтво. У своїх висновках дослідниця наголошує на значущості збереження стилістичних рис бароко, що сприяють формуванню духовної ідентичності українських парафій та підтримці культурного спадку. Із зарубіжних джерел особливе місце займає праця Е. Neigum [9], яка розвиває концепцію “мовчазної теології” в іконі. У ній акцентується важлива роль ікони як засобу збереження візантійського канону та інструменту, здатного поглиблювати духовний досвід сучасних віруючих. Авторка зазначає, що ікона виконує не лише декоративну функцію, але є активним елементом літургійного простору, який формує внутрішнє сприйняття сакрального і забезпечує тяглість традицій.

Отже, беручи до уваги сукупність усіх досліджень у галузі іконоставства існує прогалина у дослідженні питання особливого значення ікони у літургійному просторі. В даному випадку потрібен комплексний підхід, який в собі буде поєднувати естетичну цінність, соціокультурний контекст, історичний вимір та сакральний акцент.

Постановка завдання. Метою дослідження визначено основні аспекти ролі ікони у літургійному просторі храму. До завдань належать такі: обґрунтувати вирішальні

принципи організації літургійного простору; визначення сакрального значення ікони в інтер'єрі храму; показати взаємозв'язок розташування ікон із іконографічними деталями, а також дослідити зв'язки між традиціями у церкві, літургійними практиками та іконографічним мистецтвом.

Виклад основного матеріалу. У сучасному науковому дискурсі ікона дедалі частіше розглядається не лише як сакральний образ або твір церковного мистецтва, а як активний елемент формування літургійного простору, що поєднує богословський, символічний, художній та соціокультурний виміри. Літургійний простір у східнохристиянській традиції є складною ієрархічною системою, у якій архітектура, декоративне оздоблення, іконопис і богослужбова дія перебувають у стані постійної взаємодії [8, с. 476].

У літургійному просторі ікона постає як особливий спосіб присутності богослов'я у житті церкви, де релігія переживається не лише через слово, а й через образ. Вона органічно вплітається в богослужіння, формуючи духовну атмосферу храму та спрямовуючи увагу людини до вищих цінностей, які виховують серце й розум. Втім, ікона не прикрашає літургію, а безпосередньо допомагає вірному увійти в її ритм, відчутти так би мовити спільність молитви та усвідомити себе частиною живої церковної традиції.

З погляду богословської антропології та літургії, ікона виявляє глибинний зв'язок між образом, людиною та її покликанням до служіння. Вона нагадує, що участь у богослужінні – це не пасивне споглядання, а активна відповідь людини на Божий заклик. Саме через ікону літургійний простір стає місцем особистої зустрічі, де богословські смисли набувають людського виміру, а християнські цінності переходять від символу до конкретної дії у житті віруючого.

Досвід М. Баліцької є невичерпним. Дослідниця зауважує, що представники нової генерації українських митців та іконописців формують власне бачення розвитку сучасної ікони, не порушуючи канонічних засад, але водночас активно переосмислюючи художню мову іконопису [1, с. 23-24]. Навіть у межах суто канонічного іконопису простежується поява нових естетичних рішень, що стосуються трактування складок одягу, інтер'єрних та екстер'єрних мотивів, зображення флори, фауни та локальних пейзажів.

Змінюється характер світлотіньової гри, співвідношення площинності та об'ємності, роль кольору, лінії й фактури, що зумовлює формування нового рівня художньої виразності сакрального образу в умовах ХХІ століття. Показовим прикладом органічного поєднання традиції та сучасного художнього мислення є барокове оздоблення новозбудованої дерев'яної церкви “Покрова Пресвятої Богородиці” (1997–1999 рр.) у центрі народознавства “Козак Мамай” на Мамаєвій Слободі в Києві (рис. 1).

Рис. 1. Оздоблення новозбудованої дерев'яної церкви “Покрова Пресвятої Богородиці” (1997–1999 рр.), Київ (джерело: складено автором на основі [9])

Центральним елементом формування літургійного простору храму є шестиярусний іконостас ставропігійної церкви Покрови Пресвятої Богородиці, створений у 2001–2003 рр. за зразками козацьких іконостасів доби так званого мазепинського бароко (рис. 2).

Рис. 2. 6-ярусний Іконостас ставропігійної церкви Покрови Пресвятої Богородиці створений (2001–2003 рр.) (джерело: складено автором на основі [9])

Загальновідомо, що в українській символіці вагоме значення мають зелений та червоні кольори, які безпосередньо відображені у композиційній побудові літургійного простору. Погоджуємося, що святковості іконостасу додають саме різьблені деталі, які виготовляють у формі акантового листа (такі листя покривають сусальним золотом)

Цокольний ярус іконостасу, завдяки орнаментальному оформленню, асоціюється з райськими садами. Орнамент при цьому набуває ролі не просто фону, а повноцінного учасника сакральної комунікації. Гармонійне поєднання розписаних рослинних мотивів на левкасних дошках із тонкою різьбою та позолотою формує єдину систему знакових елементів, де декоративність стає вираженням глибокого символізму, притаманного українській мистецько-культурній спадщині. Орнамент при цьому набуває ролі не просто фону, а повноцінного учасника сакральної комунікації.

Намісний ярус, зберігаючи усі традиції і канонічний підхід, вирізняється новаторськими формами, гармонійною палітрою кольорів і умовно-реалістичним баченням об'ємів. Ікона Святого Миколая, виконана О. Цугоркою та розташована зліва, демонструє вдалий синтез сакрального образу й мотивів української орнаментальної культури: розкішне вбрання святого перекликається з естетикою народної вишивки. На дияконських воротах зображені Архангел Михаїл (робота С. Герасименка) і Архангел Гавриїл (автор Д. Белянський). У їхніх образах можна побачити динаміку внутрішнього світу та велич форм.

Виняткову ідейно-смыслову важливість має ікона Покрови Пресвятої Богородиці з предстоятелями, де поруч із духовенством і козацтвом постає постать гетьмана Богдана Хмельницького (автор О. Кудрявченко) [9, с. 556]. Такий іконографічний вибір наголошує на історичному вимірі літургійного простору, у якому національна пам'ять інтегрується в богословську структуру образу. Центральні ікони Богородиці з Немовлям та Христа (автор В. Недайборщ), розміщені по обидва боки царських врат, мають розкішне різьблене позолочене тло, що підсилює їх сакральний статус.

С. Герасименко попрацював над святковим ярусом. Втім, зважаючи на досить скромні та невеличкі розміри, ікони вражають своїм змістовним наповненням та глибиною образу. Деталізація ікони “Таємна вечеря” в окремий, пірамідально ламаний четвертий рівень додає просторової глибини та акцентуючи увагу на вертикальній динаміці іконостаса, яка органічно спрямовує погляд до верхніх ярусів.

Апостольський ярус, центральним образом якого є Христос Вседержитель на троні (автор В. Недайборщ), демонструє різноманіття авторських манер у межах єдиного стилістичного поля. Праворуч від центральної ікони розміщені апостоли Андрій та Петро (рис. 3), написані О. Цугоркою, ліворуч – апостоли Павло та Яків.

Рис. 3. Апостоли Андрій та Петро. Художник О. Цугорка (джерело: складено автором на основі [9])

У процесі збереження канонічної єдності варіативність форм засвідчує живу природу сучасного українського іконопису.

Увінчує іконостас пророчий ярус, центральним образом якого є ікона “Знамення” (автор В. Недайборщ), оточена постатями пророків. Завершальним акордом виступає різьблений позолочений хрест із символом “Сонця Слави”, що композиційно та семантично замикає вертикаль сакрального простору.

Чільною іконою храму є образ “Богородиця слобідська Цариця Козацька” (рис. 4), створений О. Цугоркою у 2004 р.

Рис. 4. “Богородиця слобідська Цариця Козацька”. Автор О. Цугорка, 2004 р.
(джерело: складено автором на основі [9])

Розташування ікони в індивідуальному кіюті виразно підкреслює її виняткове місце в літургійному просторі. У даному випадку провідними є житійні ікони новітніх українських святих, які дедалі частіше з’являються в інтер’єрах храмів кінця XX – початку XXI століття. Зокрема, ікони святителя Петра Могили, преподобного Іова Почаївського, або інших місцевошанованих святих не лише доповнюють традиційний іконографічний канон, а й актуалізують історичну пам’ять у літургійному просторі [9, с. 563-564].

Доцільно зауважити, що наведена практика, яка поширилася у XX столітті, особливо в контексті ікон новомучеників, породила активні дискусії серед богословів, мистецтвознавців та іконописців. З одного боку, фотографія дозволяє досягти портретної впізнаваності, що є важливим для сприйняття святих новітнього часу; з іншого – виникає ризик надмірної натуралізації образу, яка суперечить символічній природі ікони. У літургійному просторі такі ікони набувають особливої напруги між документальністю та сакральністю, що потребує виваженого художнього й богословського рішення.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведений матеріал доцільно вказати, що ікона в реаліях сьогодення виконує в церкві функцію не лише додаткового елемента декоративного оформлення, але й відіграє фундаментальну роль у формуванні літургійного простору як цілісної смислово-структурної системи. Окрім надання інтер’єру візуального впорядкування, ікона стає безсумнівним чинником сакральної комунікації, відкриваючи можливості для взаємодії трансцендентного начала з людиною. Вона розташована на перетині мистецької традиції, богословських принципів та архітектурної організації простору церкви.

Деталізуючи особливості ікони у літургійному просторі наведено приклад образу Покрови Пресвятої Богородиці, який вказує на здатність цієї традиції до оновлення виразних засобів та збагачення іконографії культурними й історичними значеннями без втрати її сакральної сутності. Це доводить, що іконостас є богословською моделлю світу, де кожен рівень реалізує символічну функцію, а вся система образів об’єднується у наратив порятунку. На завершення, інтеграція ікони з богослужбовою дією, архітектурними рішеннями та колористикою інтер’єру створює справжній сакральний простір. У цьому контексті ікона втрачає статичний характер і набуває динамічної участі в літургійному

процесі.

Таким чином, її необхідно трактувати як живу духовну реальність, яка не лише зберігає спадкоємність традицій, а й активно відповідає на виклики сучасності, формуючи образ літургійного простору в координатах християнської і національної культури.

Список використаних джерел:

1. Баліцька, М 2019, 'Тенденції та перспективи розвитку української ікони в контексті сучасних релігійних процесів в Україні', *Вісник Львівського університету. Серія "Філософсько-політологічні студії"*, вип. 22, с. 23–30.
2. *Ікона Хрystова як центральний предмет богословських суперечок* n.d., *Hram*. Available from : <<http://hram.in.ua/biblioteka/istoriia/151-book151/2061-title2476>>. [21 October 2025].
3. Ковцуняк, С & Заставецький, М 2010, 'Ідейно-змістові акценти іконопису періоду українського бароко', *Мистецтвознавство*, № 54, с. 16–23. Available from : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/44065/2010_54_16.pdf>. [8 May 2019].
4. Криворучко, Ю 2019, 'Якій бути архітектурі української церкви після Томосу', *Zbruc*, 5 січня. Available from : <<https://zbruc.eu/node/85965>>. [11 May 2019].
5. Ломачинська, І & Малецька, М 2020, 'Становлення сакрального змісту іконопису у східнохристиянській духовній традиції', *Social Function of Science, Teaching and Learning*, с. 430–434. Available from : <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/34218/1/I_Lomachinska_M_Maletska_SFSTL_2020_SSZISDT.pdf>. [21 October 2025].
6. Міляєва, Л & Гелитович, М 2007, 'Українська ікона XI–XVIII століть', *Духовна спадщина України*, Київ.
7. Степовик, Д n.d., 'Духовні та мистецькі виміри українських ікон', *Київська православна богословська академія*. Available from : <<https://kpba.edu.ua/statti/915-dukhovni-vymiry-ukrainckyykh-ikon.html>>. [11 May 2019].
8. Цугорка, О 2019, 'Естетичні традиції українського барокового іконопису в сучасному сакральному мистецтві', *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, № 2, с. 475–479. Available from : <<https://journals.urau.ua/visnyknakkkim/article/view/177802>>. [21 October 2025].
9. Цугорка, О 2025, 'Естетика та новаторство в образах святих у сучасній українській бароковій іконографії', *Українська барокова культура: збірник наукових праць*, с. 551–574. Available from : <<https://doi.org/10.30525/978-9934-588-72-3.31>>. [21 October 2025].
10. Neigum, E 2025, 'The icon as silent theology: preserving the Byzantine canon in contemporary liturgical art', *Liturgical Arts Journal*, 21 October. Available from : <<https://www.liturgicalartsjournal.com/2025/10/elena-neigum-on-icon-as-silent-theology.html>>. [21 October 2025].

References:

1. Balitska, M 2019, 'Tendentsii ta perspektyvy rozvytku ukrainskoi ikony v konteksti suchasnykh relihiinykh protsesiv v Ukraini (Trends and prospects for the development of the Ukrainian icon in the context of contemporary religious processes in Ukraine)', *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii "Filosofsko-politohichni studii"*, issue 22, pp. 23–30.
2. *Ikona Khrystova yak tsentralnyi predmet bohoslavskykh superechok (The icon of Christ as the central subject of theological disputes)* n.d., *Hram*. Available from : <<http://hram.in.ua/biblioteka/istoriia/151-book151/2061-title2476>>. [21 October 2025].
3. Kovtsuniak, S & Zastavetskyi, M 2010, 'Ideino-zmistovi aktsenty ikonopysu periodu ukrainskoho baroko (Ideological and semantic accents of icon painting of the Ukrainian Baroque period)', *Mystetstvoznaustvo*, no. 54, pp. 16–23. Available from : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/44065/2010_54_16.pdf>. [8 May 2019].
4. Kryvoruchko, Y 2019, 'Yakii buty arkhitekturi ukrainskoi tserkvy pislia Tomosu (What should the architecture of the Ukrainian church be after the Tomos)', *Zbruc*, 5 January. Available from : <<https://zbruc.eu/node/85965>>. [11 May 2019].
5. Lomachynska, I & Maletska, M 2020, 'Stanovlennia sakralnoho zmistu ikonopysu u skhidnohrystyianskii dukhovnii tradytsii (Formation of the sacred meaning of icon painting in the Eastern Christian spiritual tradition)', *Social Function of Science, Teaching and Learning*, pp. 430–434. Available from : <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/34218/1/I_Lomachinska_M_Maletska_SFSTL_2020_SSZISDT.pdf>. [21 October 2025].
6. Miliatieva, L & Helytovych, M 2007, 'Ukrainska ikona XI–XVIII stolit (Ukrainian icon of the 11th–18th centuries)', *Dukhovna spadshchyna Ukrainy*, Kyiv.
7. Stepovyk, D n.d., 'Dukhovni ta mystetski vymiry ukrainskykh ikon (Spiritual and artistic dimensions of Ukrainian icons)', *Kyivska pravoslavna bohoslavska akademiia*. Available from : <<https://kpba.edu.ua/statti/915-dukhovni-vymiry-ukrainckyykh-ikon.html>>. [11 May 2019].

8. Tshorka, O 2019, 'Estetychni tradytsii ukrainskoho barokovoho ikonopysu v suchasnomu sakralnomu mystetstvi (Aesthetic traditions of Ukrainian Baroque icon painting in contemporary sacred art)', *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, no. 2, pp. 475–479. Available from : <<https://journals.urau.ua/visnyknakkim/article/view/177802>>. [21 October 2025].
9. Tshorka, O 2025, 'Estetyka ta novatorstvo v obrazakh sviatykh u suchasni ukrainskii barokovii ikonohrafi (Aesthetics and Innovation in the Images of Saints in Contemporary Ukrainian Baroque Iconography)', *Ukrainska barokova kultura: zbirnyk naukovykh prats*, pp. 551–574. Available from: <<https://doi.org/10.30525/978-9934-588-72-3.31>>. [21 October 2025].
10. Neigum, E 2025, 'The icon as silent theology: preserving the Byzantine canon in contemporary liturgical art', *Liturgical Arts Journal*, 21 October. Available from : <<https://www.liturgicalartsjournal.com/2025/10/elena-neigum-on-icon-as-silent-theology.html>>. [21 October 2025].

Прорецензовано / Reviewed

27.11.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publication

10.12.2025